№ 169. Київ. Четверг, 24 іюля (6 серпня), р. 1908. Ціна окремого № 4 коп. № 169.

РАДА

газета політична, економична і літературна

ВИХОДИТЬ ЩО-ДНЯ, ОКРІМ ПОНЕДІЛКІВ.

Рік третій.

Адреса редакції і контори:
у Київі, Велика Підвальна вул. д. 6,
біля Золотих воріт.
Телефон редакції 1458.
Телефон друкарні 1069.

Умови передплати на р. 1908.

на 1 рік	на 11 м.	на 10 м.	на 9 м.	на 8 м.	на 7 м.	на 6 м.	на 5 м.	на 4 м.	на 3 м.	на 2 м.	на 1 м.
6.	5.70	5.20	4.75	4.25	3.75	3.25	2.75	2.25	1.75	1.25	65.

Рокові передплатники можуть виплачувати передплату частками, в 2 строки: на 1 янв. 3 карб. і на 1 апр. 3 карб., в 3 строки: на 1 янв. 2 карб., на 1 февр. 2 карб. і на 1 марта 2 карб.

За границю: на рік 11 карб., на півроку 5 карб. 50 к., на 3 міс. 2 карб. 75 к., на 1 міс. 1 карб.

Передплата приймається тільки з 1-го числа кожного місяця.

За зміну адреси 30 коп.

Авторі рукописів повинні подавати своє призвіще і адресу. Редакція може скорочувати і зміняти статі; більші статі, до друку негодящі, переховуються в редакції 3 місяці і висилаються авторам їх коштом, а дрібні замітки й дописи одразу знищуються.

Рукописи, на яких не зазначені умови друку, вважаються безплатними.

Умови друкування оповісток:

За рядок петіту попереду тексту або за його місце платиться: за перший раз 40 коп., за другий 20 коп.

За рядок петіту після тексту: за перший раз 20 коп., за другий—10 коп. Хто шукає заробітку, платить за оповістку в 3 рядки 10 коп. за раз

Літній театр Купецького Саду.

Товариство Українських Артистів під орудою П. К. САКСАГАНСЬКОГО.

Сьогодня, 24-го іюля,

„ЖИТЕЙСЬКЕ МОРЕ“, (протяг п'єси „Суєта“)

комедія у 4 д. Карпенка-Карого. Бере участь вся трупа.

АНОНС: У п'ятницю, 25-го, бенефіс артистки Л. П. Лініцької—„Лимерівна“, др. у 5 д. Мирного.

Початок о 9-ій годині вечора. м—193—72

Скрипки по 2 карб. 50 коп., 3 карб., 4 карб., 5 карб., 6 карб., 8 карб., 10 карб. і дорожчі.
Смички по 40 коп., 50 коп., 75 коп., 1 карб. і дорожчі.
Гитари по 3 карб. 50 коп., 4 карб. 50 коп., 5 карб., 6 карб., 7 карб. 50 коп., 10 карб. і дорожчі.
Балалайки від 1 карб. 25 коп. і дорожчі.
Кларнети та флейти по 4 карб., 4 карб. 50 к., 5 карб., 6 карб. 50 к. і дорожчі.
Гармонії російск., італійск. строю одноряд. від 1 карб., двохрядні від 10 карб., трьохрядні від. 25 карб. і дорожчі.
Всякі инші музичні струменти та все, що до них потрібно, можно набути в головному депо музичних струментів і нот

Г. І. ГИНДРЖИШЕК, у Київі, Хрещатик, № 58. гл—9—66

Приймаєть ся передплата на 1908 р. на

Літературно-Науковий Вістник

Український місячник літератури, науки й громадського житя.

ОДИНАДЦЯТИЙ РІК ВИДАННЯ.

Виходить в двох виданнях: київськім і львівськім в збільшених розмірах, книжками по 12—15 аркушів друку.

Містить белетристику оригінальну й переклади — повісти, оповідання драми, поезії, статї з української історії, літератури, суспільної економії й инших областей знання; огляди літератури, науки й суспільно-політичного житя, критику й бібліографію.

Редакція і головна контора: Київ, Прорізна, № 20, кв. 3.

ПЕРЕДПЛАТА НА ВИДАННЄ КИЇВСЬКЕ:

на рік 8 руб.; для незаможних учнів, студентів, сільських учителів, низших служащих, робітників і селян 7 руб., але тільки коли вони передплачують журнал просто з контори.

На пів року 4 руб. 50 коп.

Передплату можна присилати також по одному рублю на перше число кожного місяця, кому трудно прислати більше відразу. Книгарям і всяким посередникам від передплати 5%, але тільки в тім разі, коли передплата виплачується повна (8 руб.) і вся відразу.

Повні комплєкти за 1907 р. і за попередні роки продають ся по 8 руб.

Видавець М. Грушевський. 0-136-28 Редактор Ф. Красицький.

„Реформа“.

Два з половиною роки тому видано було наказ про те, щоб по де-яких губерніях Росії заведено було „землеустроїтельні“ комісії. Малося на думці, що ці комісії допомагатимуть селянському банкові купувати й спродувати землю безземельним і малоземельним селянам. Дійсність, одначе, показала, „що бюрократичним способом добре тільки циркуляри писати, а не земельне питання розвязувати: землеустроїтельні комісії за два з половиною роки свого істнування зробили хіба тільки те, що допомогли де-кому зпродати свої зруйновані „дворянські гнізда“.

Неуспіх землеустроїтельних комісій настільки очевидний, що його помітили навіть наші бюрократи. В звязку з цим з петербурзьких канцелярій останніми часами стали надходити все нові й нові накази, мета яких полягає, головним чином, в тому, щоб оживити діяльність землеустроїтельних комісій. Наказ 27 іюня, потім розіслані цими днями анкетні листки, нарешті, особисті зміни в складі міністерства хліборобства (князя Васільчікова замінено Кривошеїним) й циркуляри та пояснення нового міністра,—все це свідчить про бажання сфер зсунути землеустроїтельну справу з тієї мертвої точки, на яку вона стала.

Реєстр усіх дотеперішніх „реформ“ у земельній справі замикається останнім циркуляром міністерства хліборобства, виданим з прохання обер-прокурора сіноду. Циркуляр дозволяє представникам місцевого духовенства брати участь у засіданнях землеустроїтельних комісій з правом рішаючого голосу.

Брак ширших відомостів про цей циркуляр не дає спроможности спинитися на ньому з тією докладністю, на яку він заслуговує. Неможна, одначе, не підкреслити загальної тенденції, яка відбивається в цьому циркулярі, не мов сонце в краплі води. Ця тенденція—розвязувати питання без хазяїна. Робітниче питання в нас розвязується без робітників, національне—без представників од націй, шкільне—без батьків, і, нарешті, селянське або земельне—без селян. Як відомо, дотеперішній склад землеустроїтельних комісій як-раз відповідав цій тенденції: кожна комісія складалась з 6 чиновників, 3 представників од земст і тільки 3 селян, причому на чолі комісії стоїть повітовий маршалок. Здавалося б, раз уряд переконався в тому, що землеустроїтельні комісії зле виконують свої завдання й що виною цьому їхній особистий склад, то було б найлогічніше збільшити участь хазяїнів справи—селян у комісіях.

Чи ослабне селянський голос у землеустроїтельних комісіях, як тільки туди вступлять представники од духовенства, того сказати напевне неможна, але що селянський голос не зміцниться од цього—в тому сумніву не може бути. А коли так, то й добра од цієї „реформи“ нічого сподіватись, бо земельна справа й надалі рішатиметься в землеустроїтельних комісіях без хазяїна, а хто будує без хазяїна, той будує на піску.

З подорожі.

XII.

Польська „наука“.

Треба кинуть тільки самий поверховий погляд на історію народньої освіти в Австрійській Україні за останнє десятиріччя, щоб докладно ознайомитися з наслідками польської „науки“. З 1867 року аж до останніх днів польська шляхта урядова в Галичині тільки й дбає про те, щоб краще витравить з галицького українського мужика його національну свідомість, убить в ньому потребу в рідній школі, отруїть його душу тендеційним власним мотлохом. З того часу, як австрійський уряд оддав українського мужика в Австрії в науку до польської шляхетської буржуазії, польські урядові круги ведуть по всьому фронту жорстоку війну з українською школою.

Досить ознайомитися тільки з цим одним боком шляхетського панування, щоб зрозуміти те страшенне ворогування, ту ненависть до усього польського, яким так і пахтить український демос в Галичині.

Поки панували в Галичині німці, українських народних шкіл там було 1293, а польських—1055. За сорок літ панування польських вельможних культуртрегерів українці на папері мають 1675 народних шкіл, а поляки—1980 на ділі. Р. 1900 польські школи мали 4094 класів, а українські—тільки 2214. Польських школярів було 414.719, а українських — всього 204.717. Коли взяти на увагу, що навіть по офіціяльній статистиці українців в Галичині живе 42,43%, а поляків—45,82 проц., то вийде, що коло 200 тисяч українських дітей не має змоги попасти в народну школу. В усих українських повітах (48) було в 1900 році 882 громади або 56 проц. цілого краю без ніякої школи.

На жаль в житті воно виглядає ще гірше, ніж це показує польська офіціяльна статистика, бо в дійсности в де-яких народніх українських шкіл, що числяться на папері, зовсім немає, а в більшости з тих шкіл, що справді істнують, вся наука ведеться до того, щоб з мужицької дитини виробить панського прихвостня.

З краєвих фондів що-року асігнуються гроші на безплатні книжки для краєвих народніх шкіл. І тут панове культуртрегери умудрились урвать на польські нужди. Р. 1904 шкільна Рада Краєва призначила 27 проц. асігнованих грошей на українські книжки і 73 проц.—на польські. В році 1905—6 на польські книжки було асігновано 75,842 корон, і тільки 30,274 на українські. В поодиноких повітах української частини Галичини ті гроші було поділено так:

Пов.	на пол. книжки.	на українські книжки.
Бібрка . . .	1269 кор.	805 кор.
Броди . . .	1139 „	722 „
Бережани .	1120 „	710 „
Долина . .	1032 „	655 „
Дрогобич .	1066 „	676 „
Камінка . .	1126 „	714 „
Коломия . .	1502 „	953 „

В де-яких цих повітах польська людність, а значить і число польських дітей ледве досягає десяти процентів і вся сила польських книжок йде на спольщення української дітвори. До того ж українські книжки в де-яких народніх школах учителі-поляки навіть не роспаковують, а так вони й лежать по де-скілька років в повітових управах. Де-які дуже потрібні шкільні українські підручники неможна розіськати по школах через те тільки, що давно вже розійшлись, а польська шкільна Краєва Рада не поспішає видати їх знову, щоб українські учителі й діти привикли до відповідних польських книжок.

Державний австрійський закон (§ 48 з 2-го мая 1883. 3.9.3. ч. 53) каже, що учителем в школі може бути людина тої віри, до якої належить більшість учнів у школі. Відповідно цьому закону в сільських школах східної Галичини учителями повинні бути українці. Як Польська Шкільна Рада виконує цей закон, можуть свідчить оці цифри. Р. 1900 в Галичині було—4124 учителів і 4010 учительок разом 8134. З них було Українців—1316, а українок—487, разом 1803 цеб то 22,16%; поляків було—2773, а польок—3424, разом 6.197 цеб то 76,19%. Инших національностей було разом 125, цебто 1,65%.

Шкільна Рада ніколи нецеремониться з українськими учителями в Східній Галичині і завсігда дарує „великими й богатими милостями“ польських учителів. Перших вона ганяє з місця на місце, переводить їх за найменьшу провинність в Західну Галичину, в мад'ярські та румунські села, знижує їм пенсії. Польські старости та інспектори знущаються над ними як тільки можуть. Їм забороняють без дозволу начальства подавать до суду скарги навіть в приватній справі. Матеріяльне становище їх далеко гірше, ніж становище робітника на польській фабриці. За кожним їх кроком крім спеціяльних інспекторів, мусять пантрувати місцеві жандарми, котрих в українські села польські урядовці вербують з польських же салдатів. До цього ще треба додати урядовий терор по кожнім кроці учительського життя, щоб зрозуміти тяжке становище.

В Мостиках напр., польський староста одігнав од присяги учителя та його жінку через те тільки, що вони не були в святочному вбранні. 16 мая 1905 року привезено було до староства в Бібрці народного учителя з Любешки. Бідоласі було 36 літ; на службі він пробув 6 років, але за цих шість літ він натерпівся стільки горя од польського уряду, що збожеволів. 12-ть раз його ганяли з місця на місце, з нудьги та горя од постоянного клопоту вмерла жінка, пропало хазяйство. За 1904/5 учебний рік збожеволіло в однім бобрецькім повіті аж три народних учителі.

І це робиться саме тоді, коли в сусідніх школах учителі-поляки за всілякі злочинства не тільки не караються, а ще й мають нагороду, бо ті злочинства чиняться во імя здорового польського патріотизму. Учитель-поляк веде агітацію, проповідує українофільство, розбиває голови та носи мужицьким дітям за те тільки, що вони дозволяють собі привітати його українською мовою, або на своїй рідній мові Богу помолитись. Учителі примушують дітей робить за них усяку роботу. А яка то буває робота, хай судять самі читачі з цих фактів, заяву про які українських послів в галицькім сеймі польська більшість зустріла мовчанкою.

Польський учитель Пірог в селі Боберка (повіт Турка) силував українських дітей красти для нього сіно у своїх батьків і родичів. В селі Лісній Тарнавиці (повіт Надбірна) польська учителька Броніслава Андровічова увесь свій час присвячує крамничці, а до школи заглядає тільки для того, щоб заказать дітям, хай батьки їх купують тільки у неї.

Скаржитися на такого учителя в суд український селянин не сміє й не хоче, бо добре знає з досвіду, що суд чи покарає винуватого чи ні,—а Рада Шкільна запевне дасть йому награду за одно те тільки, що йому довелося судитись з українським селянством або ще й попасти на сторінки українських газет.

Уже ці небагаті факти кидають промінь світла на роботу галицько-польських культуртрегерів. Їх одних було би задосить, що б зрозуміть той стогін народний, що безпомічно лунає під стелями галицького сейму та віденського парламенту як тільки на денну чергу встає справа народної освіти.

Досі він викликав на устах польських політиків тільки одну іронію. На скарги українських послів у Відні польські проводирі відповідали їм (Бобжинський напр.)—тільки один галицький сейм компетентний у цій справі. А їх підручні в галицькому сеймі цінічно вигукували на скарги українців, що їх дітей в галицьких школах примушують навіть молитися по польському:—„а хіба вони отроюються польською мовою чи що“? (пос. поляк ксьондз Пастор).

Славнозвістний ідеолог польської шляхти пан Дмовський писав раз в науку своїм галицьким землякам; „русинам не треба ні в чому попускати, для їх же власного добра. Нехай у боротьбі з Польщею гартуються, як загартувалися чехи в боротьбі з німцями“!..

Мудрі, золоті слова! Галицькі українці можуть щиро подякувать варшавському братові—славянинові за його мудру науку. Але чи подякує ж йому польська шляхта за те, що він виявив той принціп, котрим галицько-польські урядові сфери керуються в своїй українській політиці, ще з 1867 року.

Віктор Піснячевський.

ПО РОСІІ.

— **Розмова з М. Хомяковим.** Голова Держ. Думи М. Хомяков 17 іюля приїздив в Москву з свого маєтку Сичівки, смол. г. на з'їзд представників загальнодворянської організації.—„Спочивати мені не доводиться і тепер,—сказав співробітникові „Р. Ч.“ М. Хомяков. Багато часу беруть у мене всякі справи, що торкаються моїх обовязків повітового маршалка. Крім того, чимало в мене й своїх власних господарських справ і в тому числі з горільчаним заводом, якого я заснував, щоб дати заробіток селянам. В октябрі я повинен вже бути в Петербурзі. Важко, дуже важко було нам працювати, казав Хомяков. Одна втіха,—що праця матиме гарні наслідки. Коли наша молода Дума і в цьому році могла справитись з таким складним питанням, як бюджет, то в будучому їй буде легче. Багато було до-чого, що заважало Думі працювати, але я не тільки сподіваюсь, а навіть певен, що в другому році третя Дума зробить значно більше і розгляне вартніші питання“.

— **Нелюдський вчинок.** В лісі, коло жіночого манастиря, біля Уфи знайдено труп інтелігентної дівчини, невідомо ким вбитої. Труп страшенно покалічено револьверними кулями. Згвалтувавши жертву, люде—звіри вбили її, і роздягнувши, знущались уже над її трупом, геть чисто зрешетувавши його кулями. Злочинців не впіймано. (Юж. Кр.).

— **Нові вибори думського президіума.** З початку осінньої думської сесії, як пише „Утро“, мають бути нові вибори президіума Думи. Октябристи бояться, щоб часом не забалотіровано самого Хомякова, яким однаково не задоволені і крайні праві, і крайні ліві. З другого боку октябристи зовсім не бажають, щоб за секретаря зостався Сазонович і постановили, щоб там не було, а забалотірувать його. Щоб здобути собі голоси лівих, октябристи хотять дати одному з кадетів,—М. Львову, або Маклакову видатну посаду в президіумі.

— **„Обструкційна більшість“.** Деякі праві депутати вигадали за минулу думську сесію проект ненатуральної спілки правого і лівого крила Держ. Думи на те, щоб змагатися з октябристами. Спілка ця, на думку ініціяторів дивовижного проекта, повинна буде робити обструкцію в таврійському палаці, коли того вимагатимуть інтереси обструкційної більшости. (Утро).

— **До крадіжок в державному банкові.** Судовий слідчий для особливо важних справ уже довів до краю слідство про крадіжку бухгалтером Смірніним і скарбником Соколовим казенних грошей з державного банку. Встановлено, що всіх крадіжок в ріжних розмірах було зроблено 1274. Головним чином покрадено облігаційні папери, які переводились в позичковий одділ банка, де був за бухгалтера Смірнін. Всього покрадено на 248.000 карб., частину яких—коло 30.000 карб. поповнено з конфіскованого добра обвинувачених за крадіжки. Справа ця, як повідомляє „Утро“, цими днями розглядатиметься в петербурзькій судовій палаті.

— **Прохання „архангельців“.** Головна рада „союза Михаила Архангела“ вдалася до міністерства просвіти з проханням, щоб було дозволено „союзові“ одкрити в Петербурзі гімназію з правами, „внѣ правилъ“, куди б мали право вступати тільки діти членів „союза“. В свій час про відкриття гімназії „внѣ правилъ“ прохав і „союзъ р. народа“, але тодішній міністр просвіти Кауфман одмовив, зазначивши, що міністерство по закону не має права дозволяти гімназії „внѣ правилъ“. Як відомо, після цього й почали „союзники“ цькувати бувшого міністра. (Утро).

— **Проект догляду за проститутками.** В міністерстві внутрішніх справ розглядається законопроект про догляд за проститутками. Проект радить заснувати по всіх городах особливі комісії при земських і городських управах з городських і земських лікарів. Поліція повинна тільки доглядати за поводінням проституток. Такі комісії вже істнують зараз в Мінську і в Пермі. (Пет. Газ.).

— **Виставка глиняних виробів.** В ноябрі в Петербурзі організується величезна виставка глиняних виробів, на якій будуть показані зразки не тільки артистично-промислових виробів, а також і виробів для протипожежного будування, наприклад, черепиць та инших матеріялів для сільських хатів. Крім того, на виставці буде російський історичний одділ. Далі на виставці буде впоряжено конкурс всім російським художнім школам по одділу гончарства. (Нов. Вр.).

— **Погрози.** Крайні праві депутати Держ. Думи в осінню сесію збіраються налякувати нерішучих членів неминучим роспуском неслухняних законодавців. Найбільший успіх ці агітатори думають мати між селянськими депутатами. (Утро).

— **Хотіли вкрасти людину.** Цими днями в Баку зграя злочинців намірялася вкрасти управителя каспійського черноморського товариства д-я Фейгеля. Але їм не пощастило, бо д. Фейгель почав страшенно кричати і на його лемент прибігли городові. Шайка встигла втікти. (Б. В.).

У СІБІРІ.

— **Учителька—ходок.** Кореспондент „Гол. Москвы“ зустрів в Челябинську між ходоками, які верталися з Сібіру, інтелігентну дівчину. Ця дівчина—вчителька з с. Бердюшова костромської губ. Олександра Соколова. Бердюшівські селяне доручили своїй учительці поїхати в Сібір, оглянуть ті землі, які призначено для переселенців, і вибрати й замовити де-кілька участків для бердюшівців. Селяне доручили цю справу інтелігентній людині, через те, як значилось в данному їй наказі, що інтелі-

гентна людина може швидче і краще уладнати цю справу, ніж чоловік темний, який ніде не бував і нічого не знає.

— **Вісти про експедіцію Козлова.** Монгольськосичуанська експедіція на чолі з полковником Козловим,—сопутником знаменитого мандрівника генерала Пржевальського, як пише „Нерч. газ.“, зробила 1500 верстов; пройшла через дику частину Алашанської пустині і з початку мая була вже в Алашані. По дорозі екепедіція зібрала багато цікавого матеріялу. Між иншим експедіція зробила докладний дослід над руїнами засипаного піском давнього города Харахато, де знайдено документи, що свідчать про історію цього города. Голова екпедіції, полковник Козлов, який присвятив своє життя мандрівкам, тепер є найкращий знавець і дослідувач Азії...

— **Нова газета.** Якийсь московський видавець—капіталіст починає в-осени видавати в Петербурзі велику щоденну газету, яка, подібно „Matin“, буде мати власний телефоновий дріт від Петербургу до Москви. (Утро).

ПО УКРАІНІ.

У Київі. Знайдено соц.-демократичну печать. 22 іюля у 5 годин над вечір дворник дома № 23—25 по Тарасівській вул. знайшов коло воріт коробочку з каучуковою печаттю київського комітету „соціалъ-демократической рабочей партіи“. Де вона там узялася, невідомо. Свою нахідку дворник одніс у либедський участок.

Приїзд великого князя. 22 іюля в 6 годин увечері прибув поїздом на станцію „Дарницю“ м.-к.-в. залізної дороги начальник над воєнними школами великий князь Костянтин Костянтинович і поїхав у військовий полігон.

Сесія київського повітового земства починається 28 іюля.

Відомости про недоїмки. Міністерство внутрішніх справ потребувало від губерської земської управи відомостей про недоїмки, які зоставалися до 1 января 1908 року за селянською та поміщицькою землею, та про те, скільки їх набралося зараз.

Вакзал городського трамваю. На Царській площі роспочато будування трамвайного вакзалу. Вакзал буде зроблено увесь з заліза та з бетона під доглядом архитектора І. Ганфа. Будинок буде чотирокутний, матиме велику залю (9 кв. сажн.), світлиці для контроля, уборні то що. Будинок пристосовано буде і для зіми. Готовий він буде за два місяці.

Не холєра. Екскременти чоловіка, що захворів в Ігнатовці (під Київом) на подібну до холєри слабість, було обслідовано в київському бактеріологичному інституті і встановлено, що холєрних вібріонів там нема.

Діти зникають. Н. Шаблінський, який живе в домі № 10 по Вел.-Житомірській вул., заявив поліції, що 18 іюля його дочка, десятиліток Віра пішла з дому та й досі її нема. Зодягнена вона в червону сукню; волосся стрижене.

Незвичайне самогубство. 22 іюля в Київі повісився 63-літній С. Кунцевич, бо був слабий і не мав з чого жити. Він прийшов до своєї знайомої (в д. № 62 по Почаївській вул.) і, не заставши її дома, попросив її дочку, дівчинку 11 літ, дати йому віръовку. Вона дала. На її очах старий повісився на дверях. Збіглись люде, та він уже й Богові душу оддав.

З Київщини. Арешт. Уночі 12 іюля в м-ку Ходоркові, київської губ., арештовано шевця Замошкина та ще чотирьох немолодих уже ремесників. 13-го іюля їх одвезено в Сквиру, в тюрму. Кажуть, ніби хтось доніс на їх, що вони „політично ненадежні“. Єврейська містечкова громада написала приговора, що арештовані—безневинні люде. (К. В.).

Гряд. 11 іюля в с. Лісовичах, таращанського повіту, гряд вибив у орендатора тамтешньої економії, Щавинського, 30 десятин льону, на 3.000 карб. і в селян—107 десятин вівса, 73 десят. проса, 84 десят. гречки і 125 десят. ячменю, наробивши збитків приблизно на 20.000 карб. (Од власн. кор.).

Душогубство. Вночі 3 іюля в м-ку Таганчі, канівського повіту, в економії графів Бутурліних зарізано клюшницю д-ку Цивінську та дочку її, Янину. Це страшне душогубство вчинив економський сторож, селянин Дем'ян Вадченко, який тії ж ночі повісився на кватирі в Цивінської. До душогубства спричинилася сварка, що за день перед тим виникла між Цивінською і Вадченком. (Од власн. кор.).

Небезпешні люде. В селі Маслові, канівського повіту, недавно показались селяне: Мусій і Гаврило Бучаки, Іван Поштовий, Степан Горбач і Панфило Ткаченко, що були в адміністративному засланні. Всіх цих 5 селян сільська громада визнала небезпечними для громадського спокою і 10 іюля на сході постановила приговора, призначивши їх знову на вислання. Опісля цього Бучаки, Поштовий, Горбач і Ткаченко десь зникли з села. (Од власн. кор.).

З Волині. Засдання. Арештованих на зібранні столярів, як безпашпортних, висилають з Житоміра етапом. (В. В.).

Знущання. Листом до редакції „Вѣстника Волыни“ уповажнені від громади села Голотьок, волинської губ., сповіщають про таку подію. 12 іюля, в 7 годин ранком, в селі Голотьках, житомірського повіту, селянка Марина Борейко вийшла з хати заганяти свиню з поросятами, що якось ускочили до кіп жита на лан панів Терещенків. Саме тоді їхав панський економ П. Буря. Він спинив коней, скочив з шарабана та й узявся бити жінку нагаєм та кулаками. Вона стала втікати, а Буря вхопив з шарабана рушницю і двічі вистрілив, влучивши жінці в ноги та підстреливши свиню. Економ подався додому, а поранену Марину Борейкову одправлено в м-ко Янушпіль до лікаря. Лікарь витяг у неї з ніг 5 дробинок, а 21 зосталася в тілі, бо втялися дуже глибоко. Житомірські лікарі так саме не витягли дробинок. Про цю подію заявлено прокуророві і слідчому.

Замісто лікаря—сторож. Лікарку д-ку Реут переведено з Кодні в м-ко Пулини і коднянська земська лікарня зосталася тільки з фершалом. Фершал сам, звичайно, нічого не вдіє, і от у поміч йому став сторож Микола Ольшевський. Люде кажуть, що Микола й „перевязки робить і роспоряжається так, як лікарь“. Земство зволікається, не присилає нового лікаря, а людям од того горе. (В. В.)

З Полтавщини. Вибір повітового маршалка. Полтавським губернатором дозволено скликати в Полтаві 20 августа надзвичайні збори дворян полтавського повіту для вибору повітового маршалка. (П. Г.)

Справа з дарунком М. Лисенкові. Сенат не уважив скарги полтавської губерської земської управи на постанову полт. городського губ. в справах товариств та спілок присутствія, якою скасовано постанову земських зборів про асігновку 500 карб., щоб купити хутір українському композіторові Миколі Лисенкові. Сенат пояснив, що земство втручається не в своє діло, бо мусить дбати тільки про потреби, згаданні в ст. 2 „Полож. о зем. учр.“. (П. Г.)

Грім прибив. Недавно в с. Єреміївці, золотоношського повіту, грім прибив жінку. Вона була на степу з своїм чоловіком і, як став надходити дощ з грозою, вони поховались у клуню. Як грюкнуло, запалило клуню, а жінку так ударило, що вона упала без пам'яти. Чоловіка тільки трошки приглушило, то він витяг і жінку з клуні; прийшла вона до пам'яти через годину, та й досі жива, а тільки помішалась. (Од власн. кор.)

З Харьківщини. Залізнодорожня катастрофа. 21 іюля, у 6 годин ранку за $2^1/_2$ версти од станції „Мерефа“ розбився товарний поїзд, навантажений вугіллям і баластом. Під одним вагоном вламалася вісь і поїзд зійшов з рельсів. 8 вагонів розбито. Нікого не вбито. (Ю. Кр.)

З Херсонщини. Лихо з дощами. У Єлисаветградському повіті цими днями нароблено багато шкоди городині та садовині. Збитків зроблено на десятки тисяч. У с. Грузькому злива наробила шкоди більше як на 40.000 карб. (О. Н.)

Пьявки заїли. В с. Кривому Озері в камишах знайдено невідомого чоловіка, чисто вкритого пьявками. Пьявки повпивалися бідоласі не тільки в тіло, а навіть у вічі, вуха. Витягли його на беріг, люде на превелику силу поодривали сотні пьявок. Він так ослаб, що й слово не міг промовити, а за півгодини й кончився. При йому був пашпорт на імя „Федора Маркова, міщанина г. Гайсина“. Як він опинився в камиші, не відомо. (О. Н.)

З Таврії. Через сварку. „Тавр.“ повідомляє, що в Мелітополі, охрестивши дитину, посварилися зять з тестем. Зять ударив тестя ножем у серце. Той помер. Кажуть, ніби зять напався на тестя за те, що мав полові зносини з його жінкою, то б то з рідною дочкою своєю.

Економичне життя України.

— **Ціни на худобу** на Поділлі останніми часами страшенно підупали через засуху й брак паші. Навіть такий багатий маєток, як барона Маса в с. Деребчині випродує частину худоби.

— **Виставка.** Подільське хліборобське товариство впоряжає в Вінниці виставку. Виставка матиме виділи: кінський, рогатої худоби, огородництва, лісництва, бжільництва, млинський, гірничий і молочарський. Виставка протягнеться з 29 августа до 3 сентября.

— **Професійна спілка картузників у Харькові** через безробіття переживає дуже тяжкі часи. З 115 членів спілки мало хто платить акуратно членські вкладки, так що в касі т—ва зараз є не більше 100 карб. Не зважаючи на це, спілка за рік свого істнування де-що зробила: втихомирила кілька конфліктів на користь робітникам, помагала своїм членам при всяких нещасливих випадках і т. и.

— **Збільшення робочого дня.** Уманська городська дума, зважаючи на прохання крамарів, дозволила закривати крамниці не в 7, а в 8 год. увечері.

— **Безробіття.** На шкляному заводі, що біля ст. Костянтинівки, південної залізниці (Харьківщина), цими днями рощитано 300 робітників. Причина—брак попиту.

— **Кооперативний рух.** На Поділлі заснувались нові потребительські товариства по селах: Чаусовій, балтського повіту, Хижинцях, Пилявці й Новоселиці, вінницького повіту, Пасинках, ямпільського повіту, Скотинях, камянецького повіту, Тинній, ушицького повіту, й Тополівці, гайсинського повіту. Позичково-зберігательне т—во заснувалося в с. Кузьминцях, проскурівського повіту; діяльність цього т—ва розтягнеться на кільканадцять сел навкруги. Подільське хліборобське т—во засновує центральну контору для всіх потребительських товариств Поділля.

Сьогорічній врожай і майбутній посів озимини на Київщині.

Ще з весни сьогорічній врожай, особливо озимини, не викликав ні в кого рожевих надій, а кепська погода, що потім зайшла, не дала хлібові ні поколосуватися, ні вистигнути до пуття. Перед початком жнив яскраво визначилось, що жита й озимої пшениці нового врожаю як для харчових потреб, і для насіння хліборобам в біжучому році далеко не вистачить. Щоб допомогти людності п. київській губернатор в свій час наказав з'їздам мирових посередників і повітовим справникам обрахувать на місцях і подати йому певні відомомости, скільки саме недоставатиме у селян озимини на насіння. По мірі того, як од з'їздів та справників надходили потрібні відомости, вони груповалися по кожному мировому участку данного повіта, а потім їх розглянула спеціяльна харчова нарада київського губернського в справах селянських присутствія, в засіданні 9 цього місяця. Нарада констатувала, що недостача озимого насіння в тій чи иньшій мірі помічається по всіх повітах губернії, а саме:

Київський повіт,—в 1-му мировому участку недохватка охоплює 5 волостів (з 10-ти), приблизно на 26.646 пуд. жита і 2021 пуд. пшениці; в 2-му участку—всі 10 волостів не доберуть насіння біля 60.000 пуд. жита й пшениці.

Радомиський повіт,—в 1 мировому участку недостачі насіння не буде; в 2-му ж участку—чернобильська і шепеличська волості не доберуть біля 50.000 пуд. жита.

Бердичівський повіт, — жита й пшениці по обох мирових участках на насіння вистачить.

Липовецький повіт,—в 1-му мировому участку насіння хватить; в 2-му уч. недохватить на посів пшениці біля 26.300 пуд.

Уманський повіт,—в 1-му мировому участку селянам не вистачить 2.678 пуд. жита і 8732 п. пшениці; в 2-му участку по 4-х волостях не дохватить біля 8968 пуд. жита і 10.563 п. пшениці.

Звенигородський повіт,—в 1-му миров. участку по 6-ти волостях недохватки біля 7597 пуд. жита і 24.566 пуд. пшениці; в 2-му участку—по 3-х волостях—біля 145 пуд. жита і 3037 пуд. пшениці.

Черкаський повіт,—в 1-му мировому уч. не вистачить насіння по 4-х волостях, приблизно 11.500 пуд. жита і 4800 пуд. пшениці; в 2-му уч.—по 1-й волості—2527 пуд. жита.

Чигиринський повіт,—в 1-му мировому уч. по 5-ти волостях не стане на насіння 15.201 пуд. жита і 9603 пуд. пшениці; в 2-му уч.—23.366 пуд. жита і 31.686 п пшениці.

Сквирський повіт,—в 1-му мировому участку в трьох сільських громад володарської волости не хватає на посів 800 пуд. жита і 1600 пуд. пшениці; в 2-му участку—всі сільські громади лучинської волости не доберуть приблизно 3000 пуд. жита і 1500 пуд. пшениці.

Таращанський повіт,—в 1-му мировому уч. сьогорічній врожай не покриє потреби зерна на насіння по 6-ти волостях біля 72.578 пуд. жита і 92.299 пуд. пшениці; в 2-му уч.—жита досить, а недостача пшениці незначна, яку селяне на свій кошт постачать од місцевих поміщиків і орендаторів.

Васильківський повіт,—в 1-му мировому уч. не вистачить 108.325 пуд. жита і 26.855 пуд. пшениці; в 2-му уч.—110.574 пуд. жита і 38.979 пуд. пшениці.

Канівський повіт,—в 1-му мировому уч. недохватить 91.960 пуд. жита і 52.340 пуд. пшениці; в 2-му уч.—4271 пуд. жита і 39.557 пуд. пшениці.

А всього сьогорічній врожай не покриє потрібного селянам на насіння зерна: жита 570.136 пуд. і пшениці—404.438 пуд.

Харчова нарада в кінці висловилась, що ця недостача зерна на насіння підрахована

Історія одного селяхика.

Еркман Шатріан.

1789 рік.

Частина перша.

Далі *)

У неділю я ішов з батьком дуже раненько баражським шляхом. З по-за лісу підіймалося ясне сонце. Це був перший погожий день тої весни. Солома на стріхах полискувала від сонця, як золото, і навіть чорні, закоптілі коміни виглядали на сонці немов світліще; калюжі на шляху полискували так, аж очі боліли. Білі хмарки простягалися по небі; здалеку—дуже далеко—лунали рожки: це виходили деякі громади з музикою; з того краю, де місто, торохтів барабан, що скликав людей на вибори, звонили у всі звони в церквах, скликаючи на службу святому Духові перед виборами.

Батько мій худий, старий, з сивою бородою і голою худою шиєю ішов поряд зо мною. На йому була проста полотняна свитка, підперезана поясом і такі самі полотняні штани, підв'язані внизу шнурочками; на ногах були руді ходаки, зашнуровані мутузками. На голові була повстяна шапка така, як носили тоді всі селяне; такі шапки потім за часів революції чіпляли на верх прапорів. Батько йшов задумавшись і де-коли оглядався з-коса на обидві сторони, неначе боявся, щоб нас хто не підслухав. Хто стільки натерпівся біди, як ми, той мимохіть усього боїться. Що хвилини бідний батько казав мені:

— Стережись, Мішель! Не говори такого; краще мовчи, щоб лиха якого не було!

Я був сміливійший за батька, бо звик слухати розмови дядька Жана і Шовеля про всякі державні справи і сам читав про те, що діялося в Ренні, в Марселі, в Парижі. Надто мені було вісімнадцять літ, через роботу в кузні став я дужий і орудовав дванадцяти фунтовим молотом, як играшкою; і хоч на губі у мене тільки що починали показуватися вуси, я сміливо дивився кожному в очі: чи був це салдат, селянин чи городянин. Любив я також гарно одягатись: у неділю надягав я сині суконні штани, високі чоботи і оксамитну куртку, бо така мода була тоді у козаків; любив я дивитися на гарних дівчат і не скажу, щоб дуже обминав їх; та в цьому ще лиха тяжкого нема. Ну, ось такий був я, бачите.

*) Див. „Рада“ № 167.

Все село піднялося вже на ноги. Коли ми підійшли до трактира, то застали дядька Жана з Валентином у великій світлиці: вони сиділи перед відчиненим вікном і допивали на дорогу пляшечку вина, закусюючи хлібом. І вони одягнулись, як на свята: дядько Жан був в одежі цехового майстра: у широкому кафтані, у червоному жилеті, у штанах, зав'язаних під коліньми, і у черевиках з срібними застіжками. Валентин був у сивій полотняній куртці, з червоними обшивками кругом коміра і на грудях, а сорочка його була защіпнута срібною застіжкою; шапку він надів на бакир.

Вони побачили нас через вікно і закричали:

— Ось і вони!.. Ось і вони!..

Ми увійшли в хату.

— Ну, Баст'єн,—сказав дядько Жан, наливаючи чарки,—вип'ємо за здоровья нашого доброго короля!

А мій батько зо сльозами на очах одповів:

— Так, так, Жане! За здоровья нашого доброго короля!.. Хай живе наш добрий король!..

Такий був звичай тоді: думали всі, що все робить король; його вважали, як Бога, який піклується про своїх дітей. Мій батько дуже любив короля.

Ми випили по чарці, а незабаром почали сходитись инші поважні люде. Прийшли всі ті самі, що були і той раз, а з ними ще і дід Летюм'є; він був дуже старий, не бачив добре і водили вже його за руку. А проте і він хотів подати свій голос. Послали знов по вино, поналивали чарки, а всі весело гомоніли, сміялись і кричали:

— Таки діждалися ми!.. Прийшла і наша пора!.. Будуть знати тепер і баракців. А вже будемо держатить одностайно і голоси подавати, як один чоловік!.. Будьте певні!..

Люде випивали по чарці. А дідок бормотав тим часом:

— Ох-ох-ох! Тай довгий той вік людський! Ой довгий!.. А як дочикаєшся такого дня щасливого, то про всі свої злидні забудеш!

— А так, так! Правду кажете, діду,—сказав йому дядько Жан. Як настануть жнива, то забудеш про дощ, і про град, і про сніг. А тепер для нас мов ті жнива почалися. Багато ми праці своєї поклали, що й казать: і на оранку, і на службу; ну а тепер будемо жати й молотити, і віяти, а змелиться, як Бог дасть, то буде хліб і для нас, і для дітей наших. Хай живе наш добрий король!

А всі ми гуртом гукали за ним:

— Хай живе наш добрий король!

І знов усі цокались, а де-які аж обіймалися. Потім усі взялися під руки і пішли до міста. Я з батьком ішов по-заду всіх.

Всі баракці були вже зібрались коло криниці; побачивши нас, вони пішли за нами, а по-переду виступали музики: рожки, сопілки і бубни. Ніколи зроду у нас такого не бувало: скрізь грали музики, звонили у всі дзвони; звідусіль по всіх дорогах ішов народ юрбами, де-які весело стрибали і танцювали, кидали вгору шапки і кричали:

— Хай живе король! Хай живе батько наш!

Скрізь по горах і долинах лунали дзвони. І що ближче підходили ми до міста, то більше був той гомін і шарварок. На церквах, у вікнах казарм, на шпиталі,—скрізь маяли білі, шовкові коровги і прапори з золотими лілеями. Ніколи я не бачив нічого кращого?

Потім, коли ми воювали за республіку, коли наша сила перемогала, коли ревли гармати на наших валах, серце наше також раділо і немов угору підіймалось і ми гордо кричали: „Слава Франції!.. Слава народові!.. Слава республіці“.

Але у ті часи, перед виборами, ніхто ще й гадки не мав, що доведеться вбивати людей і кров проливати: ми всі думали, що візьмемо все відразу, обнявшись, як брати.

Цього словами не можна росказати.

Перед самим містом на перехрестній дорозі ми зустріли отця Кристофа з його парафіянами. Всі спинилися, поскидали шапки і знов почали кричати.

— Хай живе король!

Отець Кристоф і дядько Жан обнялися; а потім всі, збившись в один гурт, пішли далі, співаючи, а попереду грали музики і торохтіли бубни. Перед міськими воротьми була вже сила народу. Мов тепер бачу: перед ворітьми стояв вартовий Леферського полка у білій парадній формі з сірими вилогами, у великому трекутному брилі з важким мушкетом у руці. Він дав нам знак, щоб спинитись. На мості не було проходу, бо загатили його підводи і вози: сиділи на них діди, які не здужали вже іти, а про те тягнувся кожний, щоб хоч перед смертю подати свій голос; багато людей плакали, як малі діти.

Після того чи можна-ж казати, що за наших часів люде ще нічого не розуміли? Від першого до останнього всі хотіли здобути собі людських прав.

Мусіли ми там простояти хвилин з двадцять, поки тіснота на мості трошки розійшлася.

А що діялося в самому місті, коли—б ви бачили! На вулицях повно народу; у всіх вікнах безліч прапорів. І скрізь кричали: „Хай живе король!“ і на майдані, і коло арсеналу, а коло німецьких воріт і лунали ті крики, як гуркіт грому.

А за старою заставою така була тіснота, що не можна було рушитись ні назад ні вперед і за п'ять ступінів нічого не було видко. Всі улиці, всі трактирі, шинки геть аж до шпиталю, казарм і житнього базару—все покрив щільний натовп народу.

Служба в церкві тільки що почалася; та як було добратись до церкви? Даремно кричали вартові з Ляферського полка: „Стережись!.. Стережись“. Їх приперли аж під стіну і вони стояли там з мушкетами при нозі і не могли рушитися з місця.

Дядько Жан пригадав собі, що недалечко був трактир його приятеля Жака Ренодо „Білий кінь“. Не кажучи ні слова, він кивнув на нас і почав помаленьку пробиватися туди; потягнувся за ним отець Кристоф, Валентин, мій батько і я. Але ми ніяк не могли пройти у трактир, так там було повно, і мусіли зайти з подвірря через кухню; всі вікна і двері треба було повідчиняти, щоб можна було дихати.

Тітка Ганна Ренодо привітала нас любенько і повела на верх, де була ще вільна світличка; туди подали нам вина, пива і хліба; та нам більш нічого й не треба було.

А наші селяне разглядались навкруги, шукаючи нас і думали, що ми загубились у юрбі. А ми ніяк не могли дати їм знати, де ми, ані закликати їх до себе. То вже й сиділи ми там. Тільки вже коло першої години з полудня, коли більша частина сел подала вже свої голоси, баракці вже почали повертати на майдан; тоді вийшли й ми і по Шпитальній вулиці підійшли до управи ранійше за них. Вони подумали, що ми давно вже тут і почали кричати:

— Ось вони!.... Ось вони де!...

Старий будинок мерії з дзвіницею, з великими відчиненими вікнамя під годинником був повний народу; у ворота проходило одно́ село за другим, а гуло там зверху аж до низу, як у бубні. Здалеку воно скидалося на великий комашник.

Баракці мусіли проходити ранійше за Лютценбурців; вони стояли між старою криницею і сходами, що вели на верх. Дядько Жан, Валентин і я з батьком стояли посам—перед. Але Вільшберці ще не скінчили подавати голоси і ми мусіли довгенько постояти перед сходами. У всіх нас серце колотилися: бо велике діло було перед нами. По-за нами, під старими яворами зрідка лунали крики: „Хай живе король!“ а потім ставало тихо. Втім я почув знайомий звінкий голос Маргарити Шовель. Вона викрикувала, як звичайно книгоноші:

— „Про третій стан!“.. „Про третій стан!“—аббата Сієса! Купуйте книжку „Про третій стан“—„Про окружні зібрання“—принця Орлеанського. Хто хоче „Про окружні зібрання“?

Тоді я повернувся до дядька Жана і сказав йому:

— Чуєте? Маргарита!

— Еге, еге, я вже давно її чую,—сказав він. Які це гарні люде ті Шовелі!.. Скільки вони зробили добра для нашої країни,—могли б пишатися. Ти пішов би та сказав Маргариті, щоб вона прислала сюди батька. Він, мабуть, десь недалеко. Йому було б приємно послухати, як його вибірають.

Я пропхався через юрбу, вийшов на сходи управи і зараз побачив Маргариту: вона примостилася на лавці під яворами зо своїм кошиком і продавала книжки. І справлялась вона проворно, як чортеня! Потягне за рукав одного, другого, до всякого промовить або по німецькі, або по французькі. І торгувала вона добре: а чорні оченята її світили, як жаринки. Уперше я звернув увагу на ті чорні очі, дарма, що в голові було багато инших думок.

Я зійшов униз і добрався до лавочки; а Маргарита і мене вхопила за рукав і кричить:

— Добродію! добродію! „Про третій стан“ аббата Сієса, за шість ліардів!

— Чи ти мене не пізнала Маргарито?—кажу я їй.

— О, це ти Мішель!—засміялася вона і пустила мій рукав.

Вона витерла піт, що виступив у неї на лиці, і одгорнула назад свої чорні кучері. Ми обоє дуже зраділи, що зустрілись.

— Як ти багато працюєш, Маргарито!—сказав я. Ти, мабуть, дуже втомилася.

— Дарма! озвалась вона. Сьогодня великий день; треба торгувати.

І показуючи мені на свій задріпаний поділ і черевики, що були в болоті, вона казала далі:

— Подивись, як я обмастилася! Від вчорашнього вечора ми всю ніч ішли. Просто сюди з Люневіля. Ми принесли десять кіп „Третього стану“. Та й продали ж ми його багато; ось дивись: не більш, як дві

здебільшого приблизно, в дійсности одміниться в кращий бік, але все ж вона буде велика і через це негайно треба вжить всих засобів, щоб нужду селян в насінні за часу було задоволено.

Х. Майстренко.

Зібрання „союзників“.

22 іюля в залі купецького зібрання відбулося засідання представників київських патріотичних організацій. Предсідателем зібрання був київський митрополіт Флавіан.

Перед початком засідання митрополіт Флавіан з де-якими архиреями та протоєреєм Восторговим одправив молебінь, в кінці якого зібрані де-кілька разів проспівали національний гімн. Генерал Жуков прочитав привітну телеграму од архиепископа Антонія, який через хворість не міг прибути на зібрання. Публіки зібралося не багато, чоловіка 100—150.

З докладом першим виступив протоєрей Восторгов, який темою для свого докладу взяв кавказькі справи. Суть всеї промови Восторгова—це настирливе домагання міцної та непохитної гражданської та духовної власті на Кавказі.

Далі Борис Юзефович прочитав протоколи останнього засідання представників всіх патріотичних київських організацій. На цьому засіданні було зроблено між иншим такі постанови: 1) Приготовити дорогоцінний жетон і піднести його од всих київських монархичних організацій генералові Е. О. Шмиту, якого недавно призначено на иншу посаду. 2) Звернутися до п. начальника південно-західного краю з проханням заборонити в межах цього краю всякі святкування ювілею графа Л. Толстого; при цьому зібрання, засвідчивши свою „глибоку сімпатію до художньої творчости графа“, вважає за свій обовязок висловити глибоке обурення з того, що граф з наближенням старости увійшов в чужу для нього область, сіючи анархію між истинно-православними чадами церкви. 3) Зробить з цього доклада виписки що до волі віри і послати їх найсв. синодові з пропозіцією прийняти до уваги „тверезі погляди истинно-руських людей“.

Окрім цього на тому ж зібранні союзників було постановлено: через найсв. синод звернутися до Царя з проханням, щоб з відомства Державної Думи було виключено питання про волю віри і релігійну політику, бо ці питання по своїй суті переважують компентенцію сторонньої для церкви інституції, переповненої инородцями; обміркування цих питаннів треба передати безпосередно найсв. синодові.

Цей доклад Юзефовича викликав оплески невеликого числа зібранних союзників.

Після Юзефовича виступив московський місіонер д. Айвазов, який промовляв „про християнство та соціалізм“. Основні тезіси доклада д. Айвазова були такі. Між соціалізмом та християнством—глибока, непроходна безодня; цезаре-папизм можливий тільки в соціял-демократії, а всі ці панове Енгельси, Маркси, Лібкнехти, Белі—„безнравственнѣйшій и безбожнѣйшій народъ, какъ и нашъ великій кощунникъ Толстой“; все зло—в сучасному соціалізмові, який роздувають надоїдлива жидівська преса, ліві газети, ліві професорі і т. и.

Але всі виступи цього оратора не змогли оживить засідання, яке весь час тяглося мляво.

Після промови Айвазова генерал Жуков пропонує платить членські вкладки, коли ще хто їх не заплатив. Закінчилося зібрання о 4 год. дня.

З життя вищих шкіл.

Київський університет.

До цього часу в київський університет подано 1200 проханнів од охочих учитися в йому; 900 проханнів подано тими, що скінчили гімназії сього року, 800—виключеними торік студентами та коло 100 на фармацевтські курси. Всього в університет по комплекту сього року буде принято 1500 студентів. Цими днями рада університетська обміркувала циркуляр міністра про те, щоб студентські вхідні білети були з фотографичними картками. Рада доручила проректорові виробити нову форму білетів.

Харьківський університет.

У харьківський університет поки ще подано тільки 486 проханнів. Коли порівняти з минулим роком, то це дуже мало: аж у 6 разів менше од торішнього. У найгоршому становищу очевидно опиниться, після заборони приймати семинаристів, історично-філологичний факультет, бо досі подано на його тільки 5 проханнів. На медичний подано—200, на юридичний—140, на фіз.-математичний—141.

Варшавський університет.

Проханнів про вступ подано вже чимало, хоч, звичайно, не стільки, як раніше. Поляки не подають проханнів. Найбільше йде до варшавського університету євреїв, од яких єсть уже половина всіх поданих проханнів; далі йдуть семинаристи, яких спокушає те, що приймати муть їх не тільки на іст.-філ. і фіз.-мат., а ще, мабуть, і на медичний факультети. Єсть трошки проханнів од великоросів, жменька од литовців, вірмевів, а од поляків, хоч є кілька, та все не з сусідніх губерній. Виходить, що поляки надвислянські, як и перше, бойкотують варшавський університет.

Місіонерський з'їзд.

Діспут. 22 іюля в подольському духовному училищі відбувся діспут, в якому брали участь з боку православних протоєрей Крючков і з боку старовірів начетчики Варакін і Мельніков. Тема діспута була—законність білокриницької ієрархії.

Першим архиреєм у білокриницьких старовірів був грецький митрополіт Амвросій, який перейшов до старовірів і перший почав висвячувать священиків-старовірів. Православні місіонери, як відомо, не признають цього священства, але де-які, як наприклад, проф. казанської академії Івановський (товариш голови міс. з'їзду), признають ієрархію старовірів законною. Це питання і обмірковувалося на діспуті.

Перший оратор о. Крючков доводив, що білокриницька ієрархія незаконна, бо Амвросій, коли перейшов до старовірів, перестав уже бути архиреєм. Одного разу старовірському священикові Павлові Амвросій, докоряючи за якусь помилку, сказав: „глупъ, ты, Павелъ, видно“. Прот. Крючков, пригадавши ці слова, каже: чуєш, Варакін, що Амвросій сказав Павлові: „дурень ти, каже, Павло“.

Одповідаючи Крючкову, Варакін каже, що в православній церкві нема істинної ієрархії, бо в ній замість церковної соборности зосталися ціркуляри, які видаються обер-прокурорами—людьми не духовними...

Прот. Крючков (перепиняючи). Що ти мені прокурора тулиш?

Варакін. Прошу не перешкоджати.

Крючков. А на віщо ж мені твій прокурор!

Варакін. Прошу мовчать, як мовчав я, коли ви промовляли.

Починається страшенний шум, крик і лайка з обох боків. З боку старовірів чутно: „ми мовчали, коли ця „дубина“ сказав: „дурень ти, Павло“. Де таке слово написано?

— Як ви смієте називать о. Крючкова „дубиною!“ Хулігани! чути з боку православних.

Мельніков. Сором вам! Сором вкриє увесь ваш місіонерський з'їзд!

Крики: Як ти смієш „дубиною“ називать.

Мельніков. А він нащо дурнем назвав!

Скворцову ледве удалось заспокоїть зібрання. Далі Варакін вимагає, щоб о. Крючков довів свою думку з церковних канонів.

Крючков на це одповідає, що старовірам буде „місце в пеклі з чортами“. Білокриницьку ієрархію обзиває „чортячою“, а старовірів—„чортами“.

Варакін каже: що ти з ним зробиш! я прохаю, щоб він дав докази з святого письма, а він мені „чортів“ тулить. І чого йому так ці „чорти“ милі, чого він так з ними подружився! Ох, чоловіче, чоловіче! Уви! (*Сміх*).

О. Крючков. Ні, не я „уви“, а от ти „уви“, іменно „уви“!

Далі Крючков знову обзиває білокриницьку ієрархію „чортячою“.

Варакін: Ох, о. протоєрей, замучять тебе „чорти“. Бачиш, як вони прилипли до твого язика і не відходять від тебе. Ти кажеш, що наша ієрархія незаконна. Але перше, ніж докорять нашій церкві, подивись, що робиться у вас. Подивися: у вас тільки ціркуляри і ціркуляри обер-прокурора. Наприкінці промовець каже: пануюча церква починає гнити, стає мертвим трупом. Через те і втікають від вас до нас.

Промову д. Варакіна де-кілька разів перепиняли гучними оплесками.

За кордоном.

ФРАНЦІЯ.

Розрухи коло Парижу. 30 іюля (н. ст.) коло Парижа счинилися великі розрухи, що закінчилися величезним бойовищем, в якому збоку робітників шість убито, більше 20 смертельно поранено, а поранених лехко—не менше сотні. Збоку війска: поранено трьох офицерів—двох тяжко,—трьох салдатів тяжко поранено і коло 20 лехко. Сюди треба ще добавити контужених: полківника і головнокомандующого, генерала Вирвера. Бойовище тяглося більше години; виступала проти 6000 робітників армія в 15,000 драгунів, кирасирів і жандармів.

Вся ця подія відбулася ось як.

На 30 іюля будівельна федерація оповістила 24-годинну стачку—протест. Зранку 70 процентів робітників цеї професії не працювали. Декілька тисяч з них направилося пішком, на велосипедах і по залізниці в Дровейль, щоб взяти участь в грандіозній демонстрації.

Коло 10 годин стали прибувать поїзди з робітниками. До зборного пункту підходили з співами та прапорами синдикатів маніфестанти. Саме тоді підходили останні конні отряди 15,000 армії, якого мав керувати місцевий префект.

З поставленої нашвидку трибуни почали промовляти оратори, але увага зібраних була звернута на війско, яке тут же росташувалося.

В 3 години два ескадрони карасирів врізуються в натовп, щоб прилучиться до головних сил, хоч їм лехко було об'їхати натовп, який одмовився розступитися й дати дорогу. Робітники почали кидати камінням; було декілька разів вистрілено з револьверів, але вистріли нікого не поранили.

Маніфестанти роспустили свої пропори й пішли дорогою, на якій не було війска, до Вільнева. Коло залізниці їх догнали два отряда: один спереду, другий ззаду. Робітники кинулися на насип і звідти почали засипати війско камінням.

Генерал Вирвер з своїм штабом і підмогою поспішив сюди. Салдати по команді посходили з коней і з шашками кинулися очищать залізничу колію. Тут упало коло 20 ранених, один смертельно. За насипу увесь час майорать три прапорі.

В цей мент один офицер, побачивши що стомлені салдати уже хотять припинить бойовище, з лайкою скомандував іти на робітників. Тоді було побито й поранено одну жінку.

Один ескадрон драгунів не встояв проти обуреного натовпу і, не слухаючи команди, перестав воюватися. Робітники привітали їх оплесками. Офицери мусіли уступить салдатам і коло години генерал, офицері та салдати сперечалися з робітниками, які оточили їх та усовіщали не йти на бойовище.

В цей час авангард маніфестантів уже прибув у Вільнев, який лежить на дорозі до Парижу. Про це повідомив присланий посланець і зараз же невідомо для якої мети двинулося туди війско.

Робітники, поки що всього де-кілька сот, зібралися на площі, недалеко од вакзалу. Крамниці зараз же позапіралися. Пішла чутка, що десь уже вбили капитана, що коліхо та вакзал захопили озброєві робітники, що цілий ранок привозили сюди револьвери і т. и.

На цю саму площу направилось і війско, ескадрон за ескадроном. Війско зустрічали криками „убивці!“ Обурення натовпу зростає з кожним новоприбувшим ескадроном.

Де-кілька робітників умовляють префекта, щоб він прийняв війско; префект уже згоджується, коли в цей мент прибігає і врізується в натовп ескадрон кирасирів з капитаном Боше. Натовп, стиснутий зо всіх боків, не може нікуди двинуться і мусить оборонятися. На капитана кирасирів Боше, який першим врізується в натовп, сиплються перші удари. Ескадрон подався назад. Але вже ніхто не панує собою, вже по всих виходах площі побудовано барикади. Начальство зараз же постановило захопити барикади. Салдати посходили з коней і почали розвалювати барикади, а робітники не дають. Тоді салдати дали перший залп в натовп. Робітники почали відповідати вистрілами. Довго тягнулася перестрілка між салдатами та робітниками, поки нарешті робітники кинулися в ростіч.

В 6 годин вечора все скінчилося. Всі автомобілі в городі було взято для перевозки поранених в паризькі госпиталі.

На другий день було опубліковано відозву, підписану комітетом будівельної федерації та комітетом конфедерації праці. Відозва закликає будівельних робітників вести далі стачку робітників, а инших професій—прилучиться до неї. Увечері збіралося бюро всіх спілок для рішення питання про загальну стачку. З провінції певних відомостей поки що нема.

Підприємці хазяїни — будівники — оповістили генеральний локаут, уже другий за це літо.

Уряд також починає свої заходи. Вже видано два офіціальних оповіщення; одно визнає поводіння війська бездоганним, а друге оповіщає, що прокурор республики з слідчими виїздить на місце події, щоб знайти винних в організації та підбурюваню до розрухів. Винним загрожує каторга.

Реакційна та радикальна преса винними називають членів конфедерації праці і вимагають знищення цеї конфедерації. Конфлікт з конфедерацією дуже можливий, а цей конфлікт може викликати ще більші розрухи.

(К. М.).

ОСТАННІ ВІСТИ.

(*По телеграфу та з газет*).

Діяльність уряду та адміністрації.

ПЕТЕРБУРГ, 22. Міністерство доріг засновує в Москві центральну лікарню для залізничих служащих.

Присуджені за замах на великого князя Миколая Миколаевича вислані окремим поїздом в іркутську губернію.

З Ярославля сповіщають, що часопис „Сѣверныя Вѣсти“ за звістки, взяті з „Нов. Врем.“, про місіонерський з'їзд, оштрафовано на 250 карб.

„Вечеръ“ переказує, що бувший київський генерал-губернатор Клейгельс призначається на відповідальну посаду.

Головним управлінням землеустройства, після клопотання обер-прокурора синода, видано циркуляр, який дає право представникам місцевого духовенства брати участь у землеустроїтельних комісіях з рішаючим голосом.

„S.-Petersb. Zeitung“ сповіщає, що в раді міністрів розглянуто проект ведення справ про державні злочинства. Справи ці будуть підсудні окружним судам. Слідство буде робитись судовими слідчими звичайним порядком. Роля жандарів на слідстві зменшується.

До місіонерського з'їзду.

ПЕТЕРБУРГ, 22. Петербурзькі сектанти випустили відозву до місіонерського з'їзду, де кажуть: „проклинайте і женіть нас, скільки хочете. Ми готові терпіти, як і раніше. Переслідування не присилують нас зріктися істини“.

В другій відозві до з'їзду прохають вислухати їх і зазначають, що „на з'їзді не чути лагідного голосу любови і миру, а безсоромний поклик до боротьби, до прокльонів і анафем, до утисків і насильств“.

Напад.

КАТЕРИНОСЛАВ, 22. Зроблено напад на д-ра Бутакова, популярного в місті діяча і бувшого проводиря місцевих кадетів. Невідомі хотіли ограбити і застрелити його. Бутаков видер у одного з грабіжників револьвер. Вони зникли.

Жіночий з'їзд.

ПЕТЕРБУРГ, 22. Жіночий з'їзд відбудеться в декабрі. Прислано силу заяв, де висловлено бажання бути на з'їзді. Сподівають приїзду багатьох делегаток з-за кордону.

Нова ліга.

ПЕТЕРБУРГ, 22. Складається ліга для допомоги „рідній“ промисловости. Вона ставить собі завданням уживати продукти і речі, які вироблені тільки в Росії.

Холера.

ПЕТЕРБУРГ, 22. Мобілізуються санітарні сили для боротьби з холерою.

Впіймано злочинців.

ТИФЛІС, 23. В борчалинськім повіті зловлено 17 розбішак, які довго страшили людність. П'ятеро хотіли втекти. Їх вбито. Останні привезені в тифліський Метехський замок.

За кордоном.

До подій в Турції.

КОСТЯНТИНОПОЛЬ, 22. Морський міністр Рамі-паша подався в одставку.

Затверджено правила про вибори, вироблені першим парламентом.

В часопису „Сабах“ видруковано телеграму, послану султану од імени всіх офіцерів і команд турецького флоту командирами кораблів, в якій виставлено домагання скинути з посади морського міністра Рамі-пашу.

ПЕТЕРБУРГ, 22. З „Сараєво“ сповіщають, що в Боснії та Герцеговині настає визвольний рух. Сподіваються повстання. Виставлено домагання представництва в рейхстазі. Відновилася цензура; чужоземні часописи не пропускаються. Рух збільшується. Народ поривається вийти з під опеки Австрії.

З Відня телеграфують, що в Боснії та Герцеговині нишком готуються до виборів в турецький парламент. Австрія вводить війско, користуючись рухом, яке по першому гаслу піде в Салоніки.

Молодотурки вимагають виборчого права по чотирьох-членній формулі.

КОСТЯНТИНОПОЛЬ, 23. Через непорозуміння в раді міністрів, подали в одставку Шейх-уль-Іслан, міністри—церковних маєтків—Алі-пашр; доріг—Наум-паша і голова державної ради—Турхан-паша.

Знов почала виходити офіціяльна часопись „Таквімі-Векаї“.

Землетрус.

КОСТЯНТИНОПОЛЬ (Алжир), 23. Почувався сильний землетрус. Багато шкоди. З людей ніхто не постраждав. Людність перелякана.

До подій у Персії.

ПЕТЕРБУРГ, 22. З Тегерану сповіщають, що туди прибуло війско. Сподіваються военного погрому. Людність перелякана.

Фірма Зінгер заявила, що европейські крамниці грабує війско.

ТАВРИЗ, 22. (Через Джульфу). 21 іюля з другої години дня до заходу і сьогодні од сходу сонця чути часті перестрілювання. Турецький консул 20 і 21 іюля був на зібранні муштахедів „Ісламіє“ і казав їм покинути ворожнечу, бо инакше його уряд, муситиме вжити рішучих заходів: інтереси його підданих терплять від розрухів. Ходять чутки, що турки зайняли с.с. Кохнашахр та Гавалян, салмаської округи. Адміністрація індійсько—европейського телеграфу припинила прийом і передавання телеграм перських властей в Тегеран. За останніх два тижні чини перського телеграфу зносилися з Тегераном перським проводом з індійської станції, бо перська телеграфна станція була захоплена революціонерами. Телеграф у Росію не попсований.

ПЕТЕРБУРГ, 22. Оповіщення турецької конституції викликало у людности підйом духа. Настрій тривожний.

ПЕТЕРБУРГ, 22. В Тавризі конституціоналісти руйнують міст з метою перешкодити війську ввійти в Азер-Беджан.

Смерть консула.

ЛОНДОН, 22. Помер після тяжкої і довгої недуги російський генеральний консул барон Унгерн- Штернберг.

Література, наука, умілість і техніка.

= Вийшло з друку 6—7 число „Ukrainische Rundschau“. Зміст його такий: В. Кушнір—Неопанславізм: І. Новий курс у панславізму; II. Польський панславізм.—В. Бачинський—Українська школа в польськім ярмі.—Я. Остапчук—По вироку.—Г. Прозоров—Польське право.—Міністр краєвих справ і вбивства селян у Галичині.—Каганець (народня пісня), перекл. Ірина Будзь.—Каганець, промова Є. Левицького, виголошена в віденськім парламенті.—Промова адвоката В. Роде, виголошена на процесі вкраїнських студентів проти Г. Сєнкевича.

= У Львові вийшла з друку книжка „В. Лункевич. Серед вічних снігів та ледів“. Переклад Ів. Галущинського. Видано коштом галицького т-ва „Просвіта“. Ціна 40 сотиків.

Бібліографія.

А. М. Лазаревський. *Малороссійскіе посполитые крестьяне (1648—1783). Историко-юридическій очеркъ. К. 1908. Ст. X+108. Ц. 75 коп.*

Ця невелика книга покійного українського історика, не вважаючи на те, що від часу її написання минуло трохи не півсотні літ (уперве видано її в 1864 році в Чернігові), заховала глибокий інтерес і наукову вагу, як найкраща досі праця по історії селянства на лівобережній Україні, в т. зв. Гетьманщині. І досі висновки Лазаревського що до процесу закріпощення селянства на лівобережжі вважаються єдино справедливими і науковими. В українській історичній науці довго панував погляд (його між иншим поділяв Костомаров), що рішаючий вплив на заведення кріпацьких порядків на Україні мав московський уряд. Лазаревський на підставі

копи лишилося.

Вона дуже цим пишалась, а я держав її за руку і дивувався.

— А де ж твій батько?—спитав я.

— Не знаю... Бігає по місті... Заходить у трактирі... У нас не лишиться ні одного „Третього стану“. Я напевне знаю, що батько вже роспродав усі свої.

В тім вона вихопила свою руку і сказала:

— Іди швидче. Дивись: твої баракці вже пішли в управу.

— Та я ж не маю ще двадцяти п'яти літ, Маргарито, то й не можу голосувати.

— Ну, однаково... ми тут з тобою тільки час гаємо за тою балачкою.

І вона знов почала вигукувати:

— А ну, панове—„Про третій стан!..“ „Про третій стан!“..

Тоді я пішов, дивуючись не помалу. Я завжде бачив Маргариту з батьком, а тепер вона видалася мені зовсім инша; а найбільше дивувала мене її сміливість і я подумав собі:

— Та вона краще справляється за тебе, Мішель.

Пробиваючись через натовп і добравшись до дядька Жана, я все ще думав про неї.

— Ну що ж?—спитав хрещений батько, побачивши мене.

— Маргарита там сама одна на майдані, батько її ходить по місті і продає книжечки.

У той самий час ми ввійшли в коридор, що веде у велику світлицю. Дійшла черга до баракців; вибори велися уголос і ми ще здалеку почули, як там при столі вигукували:

— Жан Леру!—Матюрен Шовель!—Жан Леру!—Шовель! — Леру! — Матюрен Шовель!

Дядько Жан увесь червоний озвався до мене:

= Яка шкода, що нема Шовеля! Ото був-би радий.

Я повернувся і побачив за нами Шовеля, він дуже дивувався, чуючи це.

— Це ви так постаралися,—сказав він хрещеному батькові.

— Еге,—озвався той весело.

— Я не дивуюсь, що ви так зробили,—казав Шовель стискаючи йому руку; я-ж вас давно вже знаю. Але що мені дивно і дуже радісно—що вони католики голосують за кальвиниста. Народ покинув свої старі забобони: тепер він переможе.

Ми помаленьку посувалися до дверей і входили по-двоє. Через хвилину ми опинились у великий світлиці: там над натовпом народу стояв на підмостках суддя Шнейдер у чорному плащі з білою обшивкою, у шапці і з шаблею при боці. Було йому літ з пів сотні. Старшини і сіндіки у чорних одежах, з чорними шарфами на шиї, сиділи нижче його на одну ступінь. По-за ними на стіні висів великий хрест.

Все це я дуже добре пригадую.

Імення Жана Леру і Матюрена Шовеля вигукувались одно за другим мірно, мов цокало вагадло годинника. Перший, хто сказав:—Микола Летюмьє і Шовель,—був сам дядько Жан. По цих словах його зараз пізнали і суддя усміхнувся до його. А перший, хто сказав:—Жан Леру і Летюмьє,—був Шовель і його також пізнали. Але суддя знав Шовеля давно і через те не усміхнувся йому. Пристав Дежарден нагнувся до його і щось сказав йому на вухо.

Я пройшов на праву сторону, бо немав права голосувати. Шовель, дядько Жан і я вийшли разом. Нам було дуже трудно вибратися через натовп; та і внизу ніяк не можна було пройти на майдан; підходили вже Мітельбронці і ми мусіли через задній двір вибратися на старий базар. Там Шовель попрощався з нами і сказав:

— У вечері побачимось у Бараках і побалакаємо.

Йому треба було ще роспродати книжки.

Дядько Жан і я пішли самі до дому мовчки, задумавшись. Народ потрохи росходився; всі були потомлені, але веселі. Де-хто випив зайву чарку та йшов дорогою співаючи і розмахуючи руками. Мій батько і Валентин вернулись пізніше. Ми не шукали їх, бо це було дуже трудно.

Того-ж дня після вечері прийшов і Шовель з дочкою, як звичайно. У Шовеля був великий жмут паперів у кешені; це були промови, які говорив того-ж дня вранці у мерії суддя і пристав; були і звідомлення з'їзду духовенства, дворян і третього стану. Промови були дуже гарні. Жан дивувався: яким побитом ті люде, які завжде досі поводилися з нами дуже погано, тепер говорять нам такі гарні промови. Шовель усміхнувся на це.

На будущий час,—сказав він,—треба буде дбати, щоб слово і діло ішли вкупі. Тепер це пани бачать, що сила за народом і почали вони скидати шапки перед ним. Але-ж треба, шоб і народ зрозумів свою силу і щоб орудовав нею, тоді все буде по правді.

Переклали **М. та З. Левицькі.**

(Далі буде).

архівного матеріялу цілком ясно довів, що „не тільки самі зверхні обставини, не тільки одна централістична політика і вплив російського правительства, про рішаюче значіння котрого серйозно можна говорити тільки з часів зради гетьмана Мазепи, але, головним чином ненормальний самостійний хід внутрішнього життя українського народу привів до знищення тих основ чисто демократичного ладу, котрі була видвинула велика українська революція 1648—1654 років“. Основою для зміни первісного демократичного ладу, що запанував перші часи після революції, послужило право гетьмана роздавати військові землі старшині й рядовому товариству: поспільство (селянство), що жило на цих землях, ставало в залежність од своїх „державців“ землі, мусіло одбувати „послушенство“, котре з часом повернулось у панщизну роботу. Од самого Хмельницького почалось роздавання земель і разом з тим підтверження прав на володіння ними—манастирів і старих шляхетських родів, які в боротьбі з Польщею стояли на стороні козацтва. Протягом XVIII століття одбувся процес постепенного обмеження прав посполитих і зросту їх залежности од державців—козацької старшини. Не задовольняючись „ранговими“ маєтностями, старшина скуповувала ґрунти в посполитих і рядових козаків, частенько вживаючи примусу й звичайного насильства. Російському урядові зоставалося тільки санкціонувати новий соціяльний лад на Україні, а указ 1783 року послужив просто першою юридичною підвалиною для заведеного вже тут звичаєм кріпацтва. Посполиті корились не без протесту, але всякі незадоволення й розрухи задавлювались гетьманським урядом. Таким способом, причиною кріпацтва на лівобережній Україні була не стільки політика московського уряду, скільки та еволюція в самому українському гуомадянстві, що почалася зараз же після Хмельнищини і виявлялась в класовій боротьбі між старшиною й козацькою „чернью“ та посполитами; ця боротьба закінчилась в другій пол. XVIII ст. формальним закріпощенням посполитих.

Праця Лазаревського, як ми вже зазначили, заснована виключно на архівному матеріялі, з архіву Малоросійської Колегії; автор дуже часто примушує замість себе говорити документи, і перед читачем дуже наглядно проходить процес закріпощення посполитих мовою тогочасних актів. На початку книги видруковано передмову М. П. Василенка з оцінкою праці Лазаревського і взагалі його заслуг для історії лівобережної України. Зазначимо, що ця розвідка Лазаревського про посполитих видана в українському перекладі в XXII томі „Руської історичної бібліотеки“, котра виходить у Львові. **М. Ж.**

Театр і музика.

— Вечір на вчительських курсах. 20 іюля на київських учительських курсах, у лукьянівській церковно-вчительській школі, одбувся літературно-музично-вокальний вечір. На вечері, між иншим, брав участь кобзарь Іван Кучеренко, з Харьківщини. Виконав він думи: „Про смерть Богдана“, „Прощання козака з бандурою“, „Плач невільників у турецькій неволі“, „Морозенка“ та инші. Чудове виконання Кучеренка зробило величезне враження на публіку. Успіх він мав великий. Окрім бандуриста, співав дуже гарно українські пісні хор курсистів під орудою Ол. Кошиця: „Ой з-за гори вилітали орли“ (муз. М. Лисенка), „Ой 1791 року“ та „А хто бачив, а хто чув“, (муз. О. Кошиця). Декламація та инші співи були московські.

— 29 іюля в труппі П. Саксаганського, в ролі „Наймички“ дебютуватиме д-ка Дорошенко.

ДОПИСИ.

(Од власних кореспондентів).

С. ТЕРНІВКА, черкаського повіту (на Київщині). Третій рік оце була в нашому селі бібліотека імени Павленкова. Селяне дуже шанували її, часто брали звідтіля книжки; до того було в бібліотеці чимало й українських книжок, здебільшого по хазяйству. Аж ось недавно в Тернівку наїхала поліція, бібліотеку запечатали, а завідуючого бібліотекою місцевого селянина Івана Бугеро арештували й вивезли кудись з села. Селяне дуже сумують за бібліотекою, бо вона приносила всім багато користи. Арешт д-ія Бугеро так наполохав людей, що вони всі, які де в кого були книжки, за винятком хіба тільки одного Євангелія, позабірали з хатів, поскидали в один оклунок, винесли на поле та й заховали. Та пастухи, що гнали ввечері через поле худобу, знайшли того оклунка й доставили його в росправу, а там книжки запечатано й забрано в поліцію. Так чимале село Тернівка, що має свою двохкласову міністерську школу й потребительське товариство, лишилося і без книжок, і без бібліотеки...

Потребительське товариство заснувалося в нас ще в сентябрі минулого року. Поприставали до товариства і кермують ним за малим виключно тутешні селяне. Товариська крамниця, що відкрило товариство, торгує добре; цін за ріжний крам вона додержує таких самих, як і в сусідньому містечку Смілі. Арешт селянина Івана Бугеро наробив також і потребительському товариству чимало клопоту, бо Іван Бугеро був у товаристві за голову.

Двохкласову міністерську школу замісць однокласової, що була раніше, відкрито в Тернівці два роки тому. Відколи відкрито у нас цю школу, поміж нашими селянами без кінця-краю провадяться балачки про те, що конче треба тернівській громаді поставити під школу власне помешкання, бо вона тепер міститься в будинку, що задурно віддав селянам на шість год під школу місцевий пан. З великим трудом пощастило прихильникам школи (а на диво знайшлися в нас і вороги її!) провести на сходах і одіслати начальству всі потрібні для цього приговори, та от досі щось ніяких вістей від начальства про цю справу немає.

—

СКВИРСЬКИЙ ПОВІТ (на Київщині). Дощі, що безупинно періщать денно й нощно мало не два тижні, припізнили жнива в нашій окрузі і наробили таки трохи шкоди людям. Мізерні полукіпки раннього жита та пшениці встигли уже в копах покільчитися на верхніх снопах і дали ростки мало не на три пальці; звязаний овес теж потерпів, а той, що на покосах лежав, почорнів і таким чином для ужитку скотині зробився сливе негодящим. Найбільше, розуміється, попсовано водою пізні сіна, що так чи инакше убереглися од потопів водних. Але й припізняні жнива не довго протягнуться: день-другий та й по роботі, бо не довго баритимешся над рідесенькою пшеницею й житом (де зосталися вони не пересіяними). На скільки плохий урожай у нас,—свідчить сніп, що дають людям тепер економії—„скарби“. В с. Лавриках, напр., економія дає 16 сніп пшениці, 13—гороху і аж 36-й сніп пшениці „після жачки“ (в'язати). От і живи при таких умовах...

Модна, городська пошесть і попит на всяких там „хавромантіїв“, ворожбитів на новий кшталт одгукнулася і на селах. Так в с. Рубченках з'явилася „славна на всю округу“ дівка-хавромантка, що безсоромно морочить людей своїми предсказуваннями. Морочить людей, а проте валом валить простий люд до цієї доморощеної хіромантки, оддає їй свої копійки і слухає безглузді патякання про те, що „твоя хата буде горіть, безпремінно буде горіть, так як і моя,—тільки моя буде не зараз“. Найшкодливіще, розуміється, те, що не минають ворожчиної хати люде з поміж сільської „інтелігенції“ і цими своїми одвідинами збільшують віру до запамороченої дівки-хіромантки. Куди б ви не поткнулися—скрізь почуєте все нові й нові подробиці про життя й діяльність „нашої знаменитости“ і не з уст якоїсь там баби Палажки чи Горпини, а з уст матушки, вчителя, дяка, економа та инших впливових на селі людей. Не диво, що при таких умовах боротьба з темнотою на селі дуже утрудняється і наслідки боротьби мало помітні.

—

С. АНДРІЇВКА, гадяцького повіту (на Полтавщині). Ближче, ніж за 5 верстов од села, андріївська голота в спільці з багатирями: Йосипом Бордаком, Борисом Захарченком і Кардашем напитали польову землю по 300 карб. за десятину; продавець її, поміщик Фостов, завірив покупців, що ці гроші повністю позичить банк. Та поки час та година Фостов взяв з покупців застави 200 карб. Заставу дав селянин Іван Згур, засторчивши свій наділ: оті три багатирі прирааяли Згурові так зробить, пообіцявши заставлені 200 карб. йому виплатить. Опісля цього селяне вдалися до банку за позикою, але звідти прийшла відповідь, що банк вище 150 карб. за десятину не може видати. Виходить в такому разі, що треба виплатить Фостову „верхів“ по 150 карб. за десят. готовими грішми, яких голота не має і не може швидко мати. Але ще селяне зовсім не одступились од землі, а Бордак вже тупцяє перед поміщиком, щоб він ні на яких умовах не продавав андріївцям землі, а одав йому її в аренду. „Я,—каже Йосип,—застави не давав, мені нічого не болить, а з аренди добрий буде „зиск“. Цієї самої співають Захарченко з Кардашем, а нещасний Згур ковтає сльози, бо мають загинути його гроші, як неустойка проти умови.

Сьогорічний врожай у нас лихий: жита 4-5 кіп, а ячменю—7-8 кіп стає на десятині. Хвалити Бога, андріївцям хоч на такий врожай пощастило, а по околишніх селах увесь хліб і городину до щенту вибив недавній град. Сипнувши на буряках Голосовкина, він пройшов через с.с. Крижанів, Токарі, Слобідку, Погаршину, Діброве, Качанову і Татарин і мало того, шо вибив хліб і городину, а ще накоїв багацько лиха пастухам, скотині і вівцям. Наприклад, в Крижановому град приголомшив 4 пастухів (1 помер), в Токарях—14 пастухів (2 вмерло), 4 корови і 250 овець, в Погарщині—3 пастухів, дівчину 17 літ і 150 овець; вода йшла на рівнині мало не в пів аршина, а ті, чиї хати стоять по балках, чи на низині, мусіли видиратись на горіша, щоб не потопитись. Крига від граду лежала добу.

Цього літа кілька наших семей переселилось на Турган (тургайська обл.). Деякі з них оселились на нових участках, а хто прилучився до старожителів. В листах, що ці переселенці надсилають в село, вони хваляться, що дістали по 15 десят. на душу землі, що жити в Сібіру гарно, а про мошку, що виїдає очі, про тяжкі холоди зімою, про непридатність шляхів та про те, в якій мірі земельні участки пристосовані для господарського користування, всі вмовчують. Наша голота читає таке та й собі заохочується кидати батьківщину. Вже записалось на переселеня аж 40 семей.

—

КУМБУРСЛІЄВО, одеського повіту (на Херсонщині). Мусять селяне брати землю у тутешнього „пана“ А. Чихуна, бо своєї землі немає, а коли й єсть у кого, то батьківщина по 1 десятині. Цей Чихун простий собі чоловік, полтавець, а розжився та взяв за жінкою десятин 300—от і має тепер 1.300 дес. Мужики беруть у нього землю по 10 карб. за дес. і мають з ним і клопоту і горя без кінця й краю. Що хоче, те й робить цей Чихун з селянами: на що вже краще прикладати, коли за спаш за двох свиней по суду бере 60 карб., і тільки земський начальник пожалів бідного мужика та зменшив до 40 карбованців. І це за те, що дві свині тільки зайшли з краю в засіяне поле, що йде по-під самі хати селянські. Цей Чихун ще й знущається над селянами, як хоче. Старих людей в очі лає і „свинями“ і ледарями та все коле в вічі забастовкою, що колись тут була. І він і синок його повпиваються та лізуть на село, де єсть які гарні дівчата та молодиці. Бувало, що й били „пана-поміщика“ за його ласу вдачу та нічого не помагає. Тут так тяжко живеться людям, що ніяк не спроможуться, щоб хліб свій їсти, а тут ще бійся за жінку або за дочку, щоб не попала паничеві в руки. Єсть уже й такі, що мають нещастя од панича та, занапастивши свій вік молодий, живуть в соромі при батьках.

Календарні відомости.

Четверг, 24 іюля. Св. блгв. кн. Бориса і Гліба, муч. Христини.

Сх. сон. 4 год. 34 хв., зах. сон. 7 год. 37 хв.

Р. 1834 відкрито університет Володимира у Київі.

ПАРАХОДИ.

1) **Київ—Катеринослав.** Відходять кожн. дня.
З Київа . . . . . 9 г. р, і 5 г. по півдні.
„ Катеринослава . 8 г. р. і 5 г. по півдні
2) **Київ—Гоміль.**
З Київа . . . . . 9 г. р. і 2 г. дня
„ Гоміля . . . . 8 г. р. і ½ г. дня.
3) **Київ—Чернігів.**
З Київа . . . . . 5 г, попівдні
„ Чернігова . . . 6 г. вечора.
4) **Київ—Пінск.**
З Київа . . . . . 10 г ранку.
„ Пінска . . . . 9 г. ранку.
5) **Київ—Чорнобіль.**
З Київа . . . . . 10 г. р, і 6 г. вечора.
„ Чорнобіля . . . 8 г. веч. і 8 г. ранку.
6) **Київ—Могильов.**
З Київа по понеділкам, серед., п'ятницям і суботам в 2 год. дня.
„ Могильова по неділям, вівторкам, четв. і п'ятницям в 6 год. ранку.
7) **Могильов—Оршанськ**) кожного дня.
8) **Гоміль—Вітка** . .)

Увага: 1) Окрім почтово-пасажирських пароходів по всіх лініях будуть ходить товаро-пасажирські і грузові пароходи.

Залізничі поїзди.

(З 18 апріля 1908 р.)

Південно-західна (Юго-Западная) залізниця.	№ поїздів	Одходить з Київа.	№ поїздів	Прибуває до Київа.
Кур'єр. І. II кл. Одеса, Кишинев, Елисавет	1	9 г.00 х. в.	2	9 г.45 х.р.
Кур'єр. І, II клас. Брест, Варшава . .	9	7 г.10 х.в.	10	11г.03х.р.
Почтов. І, II III кл. Одеса, Брест, Білосток, Граєво, Умань, Новоселиці	3	9 г.15 х.р.	4	9 г.00 х.в.
Почтов. І, II і III кл. Сарни, Ковель, Варшава	3	12г.25х.д.	4	7 г.50 х.в.
Пасаж. І, II, III кл. Одеса, Умань, Новоселиці	5	12г.30х.в.	6	6 г.15 х.р.
Пасаж. І, II, III кл. Бердичів, Радзівилів, Відень	11	8 г.25 х.в.	12	10г.26х.р.
Пасаж. І, II, III кл. Одеса, Волочиськ, Відень	7	9 г.35 х.в.	8	8 г.15 х.р.
Мішан. II, III кл. Одеса, Брест . . .	15	7 г.25 х.р.	16	7 г.35 х.в.
Пасаж. І, II, III кл. Фастів, Знаменка, Миколаєв, Елисавет. . .	19	10г.50х.р.	20	5 г.59 х.в.
Почтов. І, II, III кл. Фастів, Знаменка, Миколаєв, Елисавет. . .	17	11г.20х.в.	18	7 г.15 х.р.
Пасаж. І, II, III кл. Брест, Білосток, Граєво	13	12г.05х.н.	14	6 г.56 х.р
Мішан. І, II, III кл. до Білої-Церкви, Ольшаниці	27	5 г.00 х.д.	28	9 г. 28 х.р.
Пасаж. І, II, III кл. Сарни, Ковель, Варшава, Вільно, Петербург	5	11г.50х.н.	6	7 г.51 х.р.
Мішан. IV кл. Київ, Одеса, Брест, Знаменка	31	9 г.53 х.в.	32	1 г.10 х.д.
Пасаж. І, II, III, кл. Фастів, Знаменка, Катеринослав, Севастополь та Ростов на Дону	21	8 г.20 х.р.	22	9 г.55 х.в.
Швидкий товар. IV кл. Сарни, Ковель . . .	31	10г.14х.в.	32	7 г.40 х.р.
Швидк. товар. IV кл. Київ, Малин	43	4 г.20 х.д.	40	9 г.15 х.р.
Московсько-Київо-Воронів. залізниця.				
Швидк. І, II, III клас. Москва	2	11г.45х.р.	1	6 г.10 х.в.
Почтов. І, II, III кл. Москва, Курськ . . .	4	1 г. ноч.	3	6 г. р.
Пасаж. І, II і III кл. Пурськ	4b	11 г. в.	3b	7 г.30 х.р
Касаж. І, II, III кл. Курськ, Москва, Вороніж	6	12г.20х.д.	5	5 г.25 х.д.
Пасаж. І, II, III кл. Курськ, Вороніж, Харьків, Петербург . . .	8	11г.30х.в.	7	6 г. р.
Київо-Полтавська залізниця.				
Почтов. І, II, III кл. Кременчук, Полтава, Харьків	4	12г.15х.н.	3	7 г.10 х.р
Швидк. І, II, III кл. Полтава, Харьків, Лозова, Ростов, Севастополь	2	8 г.12 х.в.	1	9 г.40 х.р
Тов.-пасаж. II, III кл. Полтава, Харьків . .	6	11г.25х.р.	5	6 г.48 х.в.

Редактор **М. Павловський.**
Видавець **Є. Чикаленко.**

Оповістки.

Дача по случаю од'їзду дешево продається в Святошині. (Северная улица, № 126). Спитати в конторі „Ради“. 4—274—3

УЧНІ

Гнидинської Ремесничої школи шукають посад майстрів (учителів ремесла) по ремесничих школах: ковальства, слюсарства та столярства; можуть вчити черчення та рисування. Адр.: Покровське, Катер. губ., Гнидинська Ремесленна школа М. Козленка. 3—273—4

ПРОДАЄТЬСЯ ПО КНИГАРНЯХ:

Нехай живе життя!

п'єса на 4 дії
ЛЕОНИДА ПАХАРЕВСЬКОГО.
ц. 25 к.
Склад видання в „Українській Книгар.“, Київ, Безаківська, 8. 0-62-18

ФРИДРИХ ШІЛЛЕР.

ВІЛЬГЕЛЬМ ТЕЛЛЬ.

Драма на 5 дій.
З німецьк. мови перекл. Б. Грінченко.
ЦІНА 30 КОП.
Склад видання в „Укр. Книг.“ у Київі, Безаківська вул., 8. 5—278—2

Видавництво „СЕЛЯНСЬКА КНИЖКА“.

Цими днями вийде в світ № 1:

Як хазяюють селяне в чужих краях (Німеччині, Бельгії, Голандії, Данії, Франції та Польщі). Написав **В. Доманицький**. Книжка в гарній, артистично зробленій обкладинці, має 133 сторінки друку, 14 малюнків та карту Европи. **Ціна 20 коп.**

Для книгарів, видавництв та усяких інституцій—45% знижки, коли беруть за готові гроші. Замовляти наперед можна у Київі, в „Українській Книгарні“, (Безаківська, 8). 0—276—3

КНИГАРНЯ „Літературно-Наукового Вістника“

має на складі всі українські книжки російського і закордонного видання.

Поступили на продаж такі книжки проф. М. ГРУШЕВСЬКОГО.

Справа українських катедр і наші наукові потреби, ц. 12 к.
Про українську мову і українську справу, ц. 12 к.
За український маслак, ц. 8 к.
З біжучої хвилі (статі і замітки), ц. 50 к.
Виїмки з джерел до історії України-Руси до пол. XI в., ц. 1 р.
Про старі часи України (популярна історія України з ілюстрац.), ц. 20 коп.
Історія України-Руси, т.т. I, II, III, IV, V, VI, по 3 р. 50 к.
Освобожденіе Россіи и Украинскій вопросъ, ц. 1 р.
Очеркъ исторіи укр. народа, ц. 2 р. 50 к.
Національный вопросъ и автономія, ц. 8 к.
Движ. обществ. и политич. украинской мысли въ XIX ст., ц. 8 к.
Изъ польско-украинскихъ отношеній въ Галиціи, 30 к.
Украинство въ Россіи, его запросы и нужды, ц. 25 к.
Вопросъ объ украинскихъ кафедрахъ и нужды укр. науки, ц. 20 к.
Украинскій вопросъ, ц. 8 к.
Единство или распаденіе Россіи? ц. 8 к.

Через книгарню „Л.-Н. Вістника“ можна вносити передплату на всі українські видання, як Російської України, так і закордонної, коли передплата вноситься повністю і вся відразу. Катальог і списки книжок висилаються безплатно. Замовлення виконуються негайно, без завдатку з наложеною платою. Адреса:

КИЇВ, ПРОРІЗНА ВУЛ., 20.

Книгарня „Літературно-Наукового Вістника“. 0—280—1

Приймається передплата на українську газету

„КАНАДИЙСЬКИЙ ФАРМЕР“.

ВІСТНИК ПОЛІТИКИ, ЕКОНОМІЇ, ЛІТЕРАТУРИ І ГОСПОДАРСТВА.

Canadian Farmer.

ЧАСОПИСЬ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В КАНАДІ.

Виходить кожного тижня в п'ятницю і коштує: в Канаді і Сполучених Державах на рік—1½ доляра, до Европи—2 доляри.

Адреса: Америка, Канада, Веннінпег, Man. P. O. Box 82 „Канад. Фарм.“ — N. Amerika, Canada, Wennipeg, Man. P. O. Box 82 „Canadian Farmer“.

0—279—2 Редактор **З. Бичинський.**

Вийшов 6-й випуск.

ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТА НА ВИДАННЯ:

УКРАЇНСЬКА МУЗА.

Поетична антологія, (історична хрестоматія) під редакцією **Олекси Коваленка**,

в 12 випусках; виходе кожного місяця. В антологію входять кращі твори **всіх найвидатніших українських поетів**, починаючи од **найстаріших** корифеїв і до наших днів: з **України Російської, Галичини, Буковини і Америки**, всього до 120 поетів. В кожному випуску будуть твори нові і вже друковані, з портретами, автобіографіями і біографіями поетів, заставками і віньєтками. Збірник буде *великого формату* і матиме до 1200 ст. Ціна кожного окремого випуску 25 к., з пересилкою 30 коп.; а **по передплаті—2 рублі за всі 12 випусків**, з пересилкою 2 р. 50 к. Можна на виплат: 1 руб. зараз, 1 руб. через місяць і 50 коп. 1 липня (іюля). За границю: 3 р. 50 коп. з пересилкою, в Австрії 8 корон, в Америці 2 доляри. *Гроші посилать по адресі редакції*: **Київ, Іванівська улиця 75, Олексі Коваленкові**, або в „Українську Книгарню“, Безаківська 8, або в книгарню Л. Ідзіковського, Хрещатик, 29.

В 6-му випуску надруковані: Українка Леся, Ценглевич, Попович-Боярська, Жарко, Маковей, Дніпрова Чайка, Бердяєв, Ухач-Охорович, Маслов-Стокіз. 0—277—2

Приймається передплата на щоденну українську газету

ДІЛО.

Виходить у Львові щодня (крім неділь і свят) о 5-й годині по полудні.

Передплата на „Діло“:

В Австрії: на цілий рік—32 к., на пів року—16 к., на місяць—2 к. 70 с. **В Росії**: на цілий рік—17 р. 40 к., на пів року—8 р. 70 к., на міс.—1 р. 60 к.

У Львові (без почтової пересилки): на цілий рік—28 к., на пів року—14 к., на чверть року—7 к., на місяць—2 к. 34 сот. Поодиноке число коштує у Львові 10 сотиків, на провінції 12 сот.

Адреса: Австрія, Львів, Ринок, ч. 10. (Oesterreich, Lemberg, Rynok, 10). 0-270-5

„СВОБОДА“.

LIBERTY.

Часопись для руского народа в Америці і орган „РУСКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА“.

Виходить що тижня в четверг і коштує: в Америці на 12 місяців—2 доляри, до старого краю на 12 місяців 2 доляри, в Америці на 6 місяців—1 доляр. В Росії на 12 місяців—4 карб., на 6 місяців—2 карб.

Адреса редакції і адміністрації: **АМЕРИКА, Нью-Йорк.**—N. Amerika, New-Jork, N. Y. 184 Hudson St., „SWOBODA“. 0—80—3

Друкарня 1-ої Київської Артілі Друкарської Справи. Трьохсвятительська 5. Телеф. 1069.